

HALKBİLİMİNE GİRİŞ I

TARİHİ COĞRAFI FİN KURAMI UYGULAMALARI

KONULAR

- *Axel Olrik'in Epik Yasaları*
- *Anti Aarne'nin Masal Tipleri Katalođu*
- *Stith Thompson'un "Halk Edebiyatı Motif İndeksi"*

Axel Olrik'in Epik Yasaları

- Olrik'in bu çalışması Fin yönteminin kuramsal çerçevesindeki zayıflığı telafi etmeye yönelik bir işleve sahiptir. Bu teori Fin yöntemine ek kriterler sunmaktadır.
- Olrik'e göre halk anlatılarının epik kuralları kültürün ayrılmaz bir parçasıdır ve buna göre bir halk aşığı veya destancı bir kez anlatmaya başladı mı hiç farkında olmasa da veya ister istemez kontrolünde olduğu bu kanunları takip etmek durumundadır.

Axel Olrik'in Epik Yasaları

- Olrik tarafından geliştirilen “halk anlatılarının yapı ve şekil özelliklerini ortaya koyan şema özellikle sözlü kültür ortamı ve sözlü edebiyat türlerinde ortaya çıkan pek çok türü ve şekil problemini çözmekte kullanışlıdır. *Halk anlatılarının epik yasaları şu şekildedir:*

Axel Olrik'in Epik Yasaları

- a) Giriş ve Bitiriş Kuralı
- b) Yineleme Kuralı
- c) Üçleme Kuralı
- d) Bir Sahnede İki Kuralı
- e) Zıtlık Kuralı
- f) İkizler Kuralı
- g) İve Son Durumun Önemi Kuralı
- h) Anlatımda Tek Çizgililik Kuralı

- ı) Kalıplaştırma Kuralı
- i) Büyük Tablo Sahnesi Kuralı
- j) Anlatı Mantığı Kuralı
- k) Olay Örgüsünde Entrika Birliği Kuralı
- l) Epik Birlik Kuralı
- m) İdeal Epik Birlik Kuralı
- n) Dikkati Baş Kahraman Üzerine Toplama Kuralı

Antti Aarne'nin Masal Tipleri Katalođu

- Kaarle Krohn'un öğrencisi olan Antti Aarne, Krohnlar tarafından derlenmiş masalları numaralar vererek beş ana grupta tasnif eder.
- Antti Aarne'nin öđrencisi olan Stith Thompson tarafından daha sonra yeniden düzenlenir.
- Wolfram Eberhard ve Pertev Naili Boratav'ın "*Türk Masal Tipleri Katalođu*" bulunmaktadır.
- Hasan El-Shamy'nin *A Motif Index of The Thousand and One Nights* adlı eseri bulunmaktadır.

Antti Aarne'nin Masal Tipleri Katalođu

Masalları tiplerine göre tasnif eden bu çalışmanın genel sınıflandırma sistematığı şu şekildedir:

a) Hayvan Masalları: vahşi hayvanlar, vahşi ve evcil hayvanlar, insan ve vahşi hayvanlar, kuşlar, balıklar, öteki hayvanlar ve nesnelere.

b) Günlük (Asıl) Masallar: sihir masalları, (tabiatüstü düşmanlar, tabiatüstü veya büyülenmiş koca, hanım ve diğer akrabalar, tabiatüstü görevler, tabiatüstü yardımcılar, sihirli eşyalar, tabiatüstü güç veya bilgi, diğer tabiatüstü masallar), dini masallar, kısa hikâye tarzındaki masallar, aptal dev masalları

Antti Aarne'nin Masal Tipleri Katalođu

- c) Fıkralar:** mankafa fıkraları, evli çiftlere dair fıkralar, bir kadın veya kıza dair fıkralar, bir adam veya erkek çocuğa dair fıkralar, kurnaz adam, şanslı tesadüfler, aptal adam, papaz ve dini tarikatlara dair şakalar, diğer halk gruplarına ait anektotlar, yalan masalları.
- d) Zincirleme Masallar:** zincirlemeli masallar, yakalamacalı masallar, diğer
- e) Sınıflamaya Girmeyen Masallar:** sınıflamaya girmeyen masallar.

Stith Thompson'un Halk Edebiyatının Motif İndeksi

Stith Thompson(1885-1976) motifi şöyle tanımlamaktadır:

“Motif bir masaldaki en küçük unsur olup, bu unsur gelenekte sürekli bir varoluş gücüne sahiptir. Bu güce sahip olabilmek için bu unsur görülmemiş ve çarpıcı bir özelliğe sahip olmak zorundadır.” Thompson ilk baskısını 1932-36 yıllarında yapan (*Halk Edebiyatının Motif İndeksi*) çalışmasını hazırlamıştır..

Stith Thompson'un Halk Edebiyatının Motif İndeksi

Thompson 23 ana başlık altında topladığı motifleri kendi aralarında alt başlıklar halinde tasnif etmiştir.

Motif İndeksinin Tasnif Sistematiği: mitolojik motifler, hayvanlar, tabu, sihir, ölüm, olağanüstülükler, devler, sınavlar,akıllı ve aptal, aldatmalar, kaderin ters dönmesi, geleceğin tayini,şans ve talih, toplum, mükafatlar ve cezalar, esirler ve kaçaklar, anormal zulümler,cinsiyet, hayatın tabiatı, din, karakter özellikleri, mizah, çeşitli motif grupları.

Stith Thompson'un Halk Edebiyatının Motif İndeksi

Tip: Thompson'a göre tip "*halk edebiyatı öğrencileri tarafından gelenekte bağımsız bir var olma kabiliyeti gösteren anlatmaları ifade etmek için kullanılan bir terimdir. Ne kadar karmaşık olursa olsun herhangi bir masal bağımsız bir anlatma olarak anlatıldığında bir tip olarak değerlendirilir.*"

KAYNAKLAR

- Çobanođlu, Özkul. 2002. Halkbilimi Kuramları ve Araştırma Yöntemleri Tarihine Giriş. Akçağ Yayınları, Ankara, s.111-122.
- Ekici, Metin. 2004. “Araştırma Yöntemleri”, Türk Halk Edebiyatı El Kitabı, editör: M. Öcal Oğuz, Grafiker Yayınları, Ankara, s. 70-76.